

**XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI FAOLIYATINI KUCHAYTIRISHDA XORIJ
TAJRIBASI (QOZOG'ISTON) MISOLIDA**

Karimov Ulug'bek Mirzajon ug'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Bugungi globallashgan dunyoda xalqaro moliya institutlari iqtisodiy rivojlanishga ko'maklashish, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va davlatlar o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Xalqaro valyuta jamg'armasi (XVJ), Jahon banki va mintaqaviy rivojlanish banklari kabi ushbu muassasalar dunyo mamlakatlariga moliyaviy yordam, siyosat bo'yicha maslahat va texnik tajriba o'tkazadilar. Shu bilan birga, ushbu muassasalarning o'z maqsadlariga erishishda samaradorligini xorijiy tajriba va tajriba orqali oshirish mumkin. Ushbu maqolada biz xalqaro moliya institutlari va tashkilotlarini o'z faoliyatini rivojlantirishdagi xorij strategiyalarini ko'rib chiqamiz.

Kalit so'zlar: Xalqaro tashkilotlar, jahon banki, valyuta jamg'armasi, uzoq yillik loyihalar, investitsiyalar.

Kirish: Xalqaro valyuta jamg'armasi (XVJ) va Jahon banki kabi xalqaro moliya institutlari (IFI) yaqinda global sahnadagi rolini qayta ko'rib chiqishga majbur bo'ldi. Ikkinchi Jahon urushi vayronalaridan tug'ilgan ushbu tashkilotlar xalqaro iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish va global iqtisodiy o'sishni rivojlantirishga yordam berish uchun ishlab chiqilgan. Biroq, 2001 yilda Argentina moliyaviy inqirozi bilan yakunlangan bir qator jahon voqealari ularning samaradorligi va maqsadini shubha ostiga qo'ydi. Tanqidchilarning ta'kidlashicha, IFI lar nafaqat o'zlarining asosiy mandatlarini bajarishda samarasiz, balki ko'pincha mijoz mamlakatlaridagi iqtisodiy muammolarni yanada kuchaytiradi.

Iqtisodiy rivojlanish va xalqaro kreditlash bo'yicha jahon yetakchisi Qo'shma Shtatlardan saboq olib, ushbu hujjat institutlar tarixi, AQShning ishtiroki va ularning qabul qiluvchi mamlakatlarga ta'sirini o'rganish orqali IFIs uchun islohotlar kursini taklif qilishga urinadi. Rivojlanayotgan dunyoda qashshoqlikni kamaytirishga yordam berishda IFI qanday qilib samaraliroq bo'lishi mumkinligini so'rashda ularning yaratilishiga olib kelgan qiziqish va ta'sirni aniqlash juda muhimdir. Ushbu hujjatda IFI mijoz mamlakatlari qarz beruvchi bilan o'xshash siyosat maqsadlari va mafkurasini baham ko'rganda eng samarali hisoblanadi, chunki bu odatda ikkalasi o'rtasidagi hamkorlik harakatlariga olib keladi va shu bilan kredit maqsadiga erishadi. Vaqt o'tishi bilan IFIs tomonidan qabul qilingan turli xil siyosat choralarini ko'rib chiqishda ushbu hujjat AQSh rahbariyati va Ifisdagi ta'sirning o'zgarishi rivojlanayotgan mamlakatlarga kredit berish natijalariga qanday ta'sir qilganini baholaydi. Bu, o'z navbatida, IFI tashabbusining muvaffaqiyati yoki muvaffaqiyatsizligini aniqlashda milliy manfaatlarining muhimligini ta'kidlashga yordam beradi.

Xalqaro moliya institutlari (IFI) uzoq vaqtdan beri qarz oluvchi mamlakatlar uchun eng muhim mablag' manbai sifatida tan olingan. Ular haqiqatan ham xalqaro rivojlanish harakatlarining "Markaziy bankirlari" ni tashkil qiladi. Bir paytlar ushbu muassasalarning asosiy ishi va xalqaro hamjamiyatning Markaziy tashvishi ikkinchi Jahon urushi ommaviy qirg'in qilinganidan keyin Yevropa va Yaponiyani qayta qurishni moliyalashtirish edi. bugungi kunda IFI sning ishi dunyoning kam rivojlangan mamlakatlariga moliyaviy yordam ko'rsatishga

aylandi. Jami 151 milliard dollar Jahon banki guruhi, Afrika taraqqiyot banki va xalqaro taraqqiyot assotsiatsiyasi tomonidan amalga oshiriladi.

Xalqaro moliya institutlari (IFI) bir nechta mamlakatlar tomonidan tashkil etilgan va xalqaro huquqqa bo'ysunadigan institutlardir. IFI ikkita organdan iborat: biri a'zo davlatlarni ifodalovchi va biri muassasa boshqaruvi uchun javobgar. Aksariyat IFI larning ishi kam rivojlangan mamlakatlarga moliyaviy yordam ko'rsatishni o'z ichiga oladi.

Rivojlanayotgan mamlakatlar IFI a'zolarining aksariyat qismini tashkil qiladi va shu bilan ushbu muassasalarning amaliyoti va samaradorligiga katta qiziqish bildiradi. So'nggi yillarda XVF tomonidan rivojlanayotgan mamlakatlarga nisbatan qo'llaniladigan kreditlash va siyosat shartlari miqdori sezilarli darajada oshdi. IFI xalqaro kapital oqimlari va global erkin bozorga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi, bu ko'pincha rivojlanayotgan mamlakatlarda moliyaviy beqarorlikni kuchaytirishi mumkin. So'nggi paytlarda moliyaviy inqirozlarning kuchayishi IFI faoliyatini isloh qilishga chaqiriqlarga olib keldi va ushbu institutlarning jahon hamjamiyatining iqtisodiy barqarorligidagi roli muhimligini ta'kidladi.

Hozirgi global iqtisodiy iqlim sharoitida xalqaro moliya institutlarining (IFI) faoliyati va ularning moliyaviy inqirozlarga javob berish va iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirishdagi samaradorligi alohida nazoratga olingan. Osiyo moliyaviy inqirozi 1997-98 yillarda IFI sga, xususan xalqaro valyuta jamg'armasi (XVF) va Jahon bankiga nisbatan juda ko'p tanqid va munozaralar bo'lgan. Tanqidlar nafaqat inqirozning oldini ololmaganliklari, balki muammolarni hal qilishda va kelajakda shunga o'xshash hodisalar ehtimolini kamaytirish choralarini belgilashda ham tenglashtirildi. Shunga o'xshash his-tuyg'ular inqiroz oqibatlari bilan shug'ullanadigan rivojlanayotgan davlatlar orasida sezildi, masalan, Malayziyaning sobiq Bosh vaziri Mahathir Muhammad "biz rivojlanayotgan mamlakatlar o'zlarining iqtisodiy barqarorligini qanday kuchaytirishi kerakligini muhokama qildik" va "o'z-o'zini sug'urta qilishni ta'minlash juda muhimdir. Biz juda beqaror moliyaviy bozorga to'liq tayanolmaymiz" deya fikr bildirgan.

Qozog'iston 2024 yilgi muvaffaqiyatga erishish uchun bosib o'tgan yo'l oson emas edi. Bu strategik fikrlashni, hisoblangan xavflarni va ba'zan og'riqli o'zgarishlarni talab qildi. Jahon banki hal qiluvchi rol o'ynadi, chunki mamlakat mustaqil erkin bozor iqtisodiyotini yaratishga intildi. Tashkilot bugungi kunda Qozog'iston uchun strategik sherik bo'lib qolmoqda. Jahon bankining Markaziy Osiyo bo'yicha yetakchi iqtisodchisi Devid Nayt bilan suhbatlashdik. Hamkasblari Natasha Sharma, Azamat Agaidarov va Genri Aviomohning hissalarini bilan chuqur intervyuda Qozog'istonning hozirgi muammolari va kelajakdagi imkoniyatlarini batafsil tahlil qilish uchun etarlicha iliq munosabatda edi.

So'nggi yillarda Jahon banki Qozog'istonda amalga oshirgan muhim loyihalar haqida fikr yuritir ekan, bankning Qozog'istondagi sherikligi 30 yildan ortiq davom etishini va 2020-2025 yillarda Qozog'iston mamlakatlari hamkorlik doirasi (CPF) tomonidan boshqarilishini ta'kidladi.

"Jahon banki tarkibiga xalqaro tiklanish va taraqqiyot banki (XTTB), xalqaro Moliya korporatsiyasi (IFC) va ko'p tomonlama investitsiyalarni kafolatlash agentligi (MIGA) kiradi. Bizning qo'llab-quvvatlashimiz va aralashuvlarimiz hukumatning ustuvor yo'nalishlari va tahliliy ishlarimiz, shu jumladan hukumatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishni isloh qilish kun tartibini xabardor qiladigan va 20 yildan ortiq vaqtdan beri mavjud bo'lgan Qo'shma iqtisodiy tadqiqotlar dasturimiz (JERP) orqali xabardor qilinadi. Qozog'istonda ishtirok etganidan beri XTTB 50 milliard dollardan ortiq 8 loyihani qo'llab-quvvatladi", dedi vakillar.

Bugungi kunda bankda ulanish, suv tizimlari, innovatsiyalar va texnologiyalar, landshaftni boshqarish va tiklash, ta'limni modernizatsiya qilish kabi sohalarga yo'naltirilgan oltita faol loyiha mavjud.

"Ushbu loyihalar allaqachon aniq natijalarni ko'rsatmoqda", deya qo'shimcha qildi vakillardan biri.

Ba'zi diqqatga sazovor joylar orasida savdo va logistikani yengillashtirish uchun G'arbiy Yevropadan G'arbiy Xitoyga xalqaro tranzit yo'lagi bo'ylab qurilgan 1600 kilometr yo'l bor, bu ham mahalliy aloqani mustahkamladi. Qishloq xo'jaligiga investitsiyalar natijasida 76000 gektar sug'orish va drenaj xizmatlari yaxshilandi va 700 kilometr chiziqli kanallar o'zlashtirildi. IBRD va IFC innovatsion texnologiyalarni joriy etish uchun 250,000 kichik va o'rta korxonalarini qo'llab-quvvatladi.

Boshqa loyihalar soliq ma'muriyati va Adliya sektorini institutsional qo'llab-quvvatlashni o'z ichiga olgan. IFCning rivojlanish muammolarini hal qilish uchun xususiy sektor yechimlariga yo'naltirilganligi \$257 milliondan ortiq portfelni ko'rdi. Hamkorlikka misol sifatida hukumatga Almati halqa yo'lini (BAKAD) rivojlantirish uchun davlat-xususiy sheriklikni tuzishda yordam berish va Olmaota aeroportida yangi terminal qurish kiradi.

Shu bilan birga, MIGA kafolat berishga qaratilgan e'tibor temir yo'lga xususiy investitsiyalarni jalb qilishda muhim rol o'ynadi. 2023 yilda MIGA Qozog'iston Temir Zholy Milliy temir yo'l kompaniyasiga (KTZ) uzoq muddatli xalqaro tijorat moliyalashtirishga qulay shartlarda kirishga yordam berish uchun 500 million dollardan ortiq kafolat berdi, bu temir yo'l xizmatlari va yo'l tarmog'ining ishonchligini oshirishi va xavfsizlikni yaxshilashi kutilmoqda.

Vakillar: "Lekin Bank hissasi faqat moliyalashtirish haqida emas, va biz bir" bilim bank muhimi bor. Biz chuqur global tajribamizdan va Qozog'istondagi uzoq yillik ishtirokimizdan foydalanib, siyosatga tegishli tahlil va g'oyalarni taqdim etamiz va Qozog'istonda muvaffaqiyatli va ambitsiyali islohotlar kun tartibini qo'llab-quvvatlash uchun muloqotga kirishamiz deya ta'kidlab kelmoqda. Masalan, o'tgan yili mamlakatimiz iqlimi va rivojlanishi to'g'risidagi hisobot hukumatning Qozog'istonda kam chiqindilarni rivojlantirish strategiyasini tayyorlashini qo'llab-quvvatladi, mamlakatimiz iqtisodiy memorandumini, qaramlik | masofa | dispersiya iqtisodiy rivojlanish jadvalini tuzdi. JERP tahlili yangi investitsiya siyosati kontseptsiyasini, mahalliy o'zini o'zi boshqarish kontseptsiyasini, aglomeratsiyalarni rivojlantirish bo'yicha yangi qonunni va eng kam ish haqini belgilash uchun yangi metodologiyani ishlab chiqishni qo'llab-quvvatladi", dedi u.

Yangi hukumat tomonidan hal qilinishi kerak bo'lgan ustuvorliklar va Qozog'iston ichki muammolarni qanday hal qilishi mumkinligi haqida so'ralganda, Vakil o'sishning ustuvor yo'nalishlari aniq kontekst va qiyosiy afzalliklarga qarab har bir mamlakatda farq qilishini aytdi.

Xulosa

Umuman olganda, xorijiy tajriba xalqaro moliya institutlari faoliyatini sezilarli darajada oshirishi mumkin bo'lgan qimmatli boylikdir. Dunyo bo'ylab mutaxassislarining tajribasi, bilimlari va tarmoqlariga kirib, ushbu muassasalar o'z salohiyatini kuchaytirishi, ish faoliyatini yaxshilashi va global iqtisodiy rivojlanish va moliyaviy barqarorlikni rivojlantirishda katta ta'sirga erishishi mumkin. Xalqaro moliya institutlari uchun xorijiy tajribani qabul qilish va uni ijobiy o'zgarishlarni amalga oshirish va butun dunyo bo'ylab odamlar hayotida doimiy o'zgarishlarni amalga oshirish uchun strategik manba sifatida ishlatish juda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaev S.P. Mamlakatimizda iqtisodiy o'sishni ta'minlashda moliya bozori imkoniyatlaridan foydalanish yo'nalishlari. // https://uba.uz/uz/press_center/publications/3054/38260/
2. Begmatova Sh.A. Innovatsion tadqiqotlar uchun venchur moliyalashtirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash // Iqtisodiyot va moliya / Iqtisodiyot va moliya 2019 yil, 9-son (129). pp. 63-69.
3. Brovkina N.E. Kredit bozorining qonuniyligi va rivojlanish istiqbollari v Rossii: Monografiya / N.E. Brovkina. - 2-izd., Ster. - M.: KNORUS, 2016. - 248 b.
4. Goncharuk, E.A. Puti sovershenstvovaniya gosudarstvennogo kapital bozorlarini tartibga solish / E.A. Goncharuk // Izvestiya SPbGEU. - № 4 (106). - 2017. - 135-139-betlar.
5. Dinora Alisherovna Baratova, Xayrullo Nasrullayevich Xasanov, Ikromjon Sobirxon O'g'li Musaxonzoda, Maftuna Yo'ldoshboy Qizi To'xtarova, Xusniddin Faxriddinovich O'ktamov. O'zbekistonda hayotni sug'urtalashning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni ekonometrik baholash. REVISTA GEINTEC-GESTAO INOVACAO E TECNOLOGIAS (Menejment, innovatsiyalar va texnologiyalar) jurnali. jild. 11 Yo'q. 2 (2021). <https://doi.org/10.47059/revisstageintec.v11i2.1741>
6. Elmirzayev S.E., Raxmedova M.N., Xoliqov X. Suveren yevrobondlar mablag'larini qayta taqsimlash va ularning samaradorligi // "Xalqaro moliya va buxgalteriya" ilmiy elektron jurnali. № 2020 yil 3 iyundan 2020 yil 19 oktyabrgacha
7. O'ktamov X. F. va harakat. O'zbekistonda investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda islom banki xizmatlaridan foydalanishni takomillashtirish. REVISTA GEINTEC-GESTAO INOVACAO E TECNOLOGIAS (Menejment, innovatsiyalar va texnologiyalar) jurnali. jild. 11 Yo'q. 2 (2021). <http://www.revisstageintec.net/index.php/revista/article/view/1869>